

УДК 930.85(477)+791

DOI: 10.31376/2411-5177-2024-8-69-78

ОЛЕКСАНДР ДОВЖЕНКО ЯК ЗАСНОВНИК ЖАНРУ ПОЕТИЧНОЇ КІНОПОВІСТІ: ЕСТЕТИКА, НОВАТОРСТВО ТА КУЛЬТУРНИЙ КОНТЕКСТ

Петренко Наталія

Ph.D., старший викладач кафедри історії, правознавства та методики навчання
Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

м. Глухів, Україна

e-mail: petrenko@gnpu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3781-6372>

Бабенко Дмитро

аспірант кафедри історії, правознавства та методики навчання

Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

м. Глухів, Україна

e-mail: dimababenkonr@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-8453-2819>

Анотація. У статті розкрито багатогранний творчий шлях Олександра Довженка як видатного митця, що органічно поєднав у своїх творах здобутки світової цивілізації та рідного народу. **Мета:** дослідити творчість Олександра Довженка як засновника жанру поетичної кіноповісті, розкрити естетичні особливості його творчого стилю, проаналізувати новаторські підходи до кінематографу, які він запровадив, та визначити його роль у формуванні культурного контексту України й світового кінематографу. **Методи:** для вирішення мети статті використані аналіз, синтез, хронологічний, історико-біографічний методи. **Наукова новизна.** У публікації всебічно осмислено творчість О. Довженка як унікального феномена світової культури, що поєднує естетичну глибину, моральні ідеали та мистецькі інновації. Дослідження відкриває нові перспективи розуміння кіноповісті як жанру, що синтезує літературну і кінематографічну традиції, утверджуючи духовні цінності та національну ідентичність. **Результати дослідження.** Розкрито багатогранність таланту Олександра Довженка, який органічно поєднав найкращі надбання світової культури та українського народу у своїй творчості. Узагальнено його мистецьке кредо, яке базувалося на прагненні знаходити правду через красу, що стало визначальним у його естетичній філософії. Охарактеризовано новаторські підходи Довженка до кіномистецтва, зокрема запровадження жанру кіноповісті та використання кінометафор для вираження ідей. Відзначено вплив його творчої спадщини, яка стала своєрідним літописом епохи та джерелом натхнення для багатьох поколінь митців. **Висновки.** У результаті проведеного дослідження встановлено, що особливостям поезики кіноповістей О. Довженка притаманна метафоризація з психологічним змістом, яка виконує експресивну функцію і відображає особисте ставлення автора. Характерною рисою стилю є масштабна та емоційно насичена гіпербола. Велике значення надається художній деталі, що розкриває ідейно-тематичний зміст творів. Завдяки цим прийомам О. Довженко створив високохудожні твори на перетині літератури і кінематографу.

Ключові слова: Олександр Довженко, кіноповість, кінематограф, новаторство, кіномистецтво.

Постановка проблеми. Олександр Довженко – постать, яка стала знаковою для розвитку світового кінематографа. Його творчість знаменувала собою не лише утвердження нового жанру – поетичної кіноповісті, але й створення унікальної художньої естетики, що поєднала національні культурні традиції з новаторськими підходами до візуального мистецтва. У контексті розвитку української культури ХХ століття Довженко виступив як митець, здатний передати через кінематографічний образ національний дух і багатовимірність світосприйняття українців. Однак, попри значний внесок митця у формування кінематографічного мистецтва, його спадщина залишається недостатньо дослідженою у контексті аналізу естетичних новацій і жанрових особливостей.

Розкриття теми необхідне задля глибшого осмислення ролі Довженка як засновника поетичної кіноповісті, враховуючи його новаторський підхід до кіно як синтетичного мистецтва, що інтегрує літературні, візуальні та музичні елементи. Вивчення творчості митця в історичному і культурному контексті дозволяє не лише краще зрозуміти еволюцію українського кінематографа, але й простежити, як його роботи вплинули на світову кіноіндустрію, ставши джерелом натхнення для режисерів різних епох. Таким чином, ця тема має як наукову, так і культурну значущість, сприяючи збереженню і популяризації національного мистецького спадку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання характеристики Олександра Довженка як засновника жанру кіноповісті не є широко розкритим та дослідженим. Окремі дослідники лише дотично торкалися цього питання, здебільшого при вивченні тих чи інших особливостей творів О. Довженка. Зокрема, Суховій Л., Шарова Т., Шаров С. характеризують кіноповісті митця з точки зору естетики та відчуттів, Крижанівський Б., Сиводід О. через біографію Довженка розкривають питання його творчості та кінематографічної спадщини, та інші.

Мета статті – дослідити творчість Олександра Довженка як засновника жанру поетичної кіноповісті, розкрити естетичні особливості його творчого стилю, проаналізувати новаторські підходи до кінематографу, які він запровадив, та визначити його роль у формуванні культурного контексту України й світового кінематографу.

Виклад основного матеріалу. О. Довженко був настільки талановитим, що у своїх творах органічно поєднав найкращі надбання світової цивілізації та рідного народу. Творча спадщина цього генія екрана та пера забезпечила йому місце серед найбільших світил людства. Вустами митців людство розкривається світові. Саме з цією місією О. Довженко увійшов у сферу світової культури, а відтак його гуманістичну творчість зрозуміли на всіх континентах і в усіх галузях мистецтва, у яких розвивалася діяльність митця.

«Світ ловив мене, але не спіймав» [6, с. 17]. Це геніальне сквородинівське узагальнення має досить відчутну аналогію в моральній концепції О. Довженка: «Благословляю вас, що не впіймали ви мене. Що не дали мені в руки меча, ні клейнода, ні печаті, ні заборонного статуту. Що звільнили мене від тягара управління, не примусили забороняти, гнати, не терпіти, розлучати» [3, с. 6].

Таке суспільно-громадське і морально-етичне кредо великого режисера і письменника. Ще важливіше знати мистецьке кредо О. Довженка: «Якби мені довелося вибирати між красою і правдою, я б вибрав красу. В ній більше істини, яка глибша за просту правду. Що прекрасне, то правда. Якщо ми не досягнемо її, ми ніколи не зрозуміємо правди ні в минулому, ні в сьогоденні, ні в майбутньому... Краса – найбільший учитель, доказом цього є мистецтво: художники, скульптори, архітектори, поети. Я хочу шукати красу у всьому, тобто правду» [3, с. 18-19]. Саме в цих рядках відчувається естетична глибина О. Довженка, його особиста трагедія. Якщо зібрати звести до одного памфлету всі авторські творчі дороговкази письменника – вони складуть гімн протистояння правди мистецтва і злободенній реальності, якій не під силу зломити творчий порив митця.

О. Довженка можна вважати людиною з двома великими вподобаннями (кіно та література), двома життєписами (біографія офіційна, канонізована в радянські часи, біографія неофіційна, прокоментована після виходу «Україна в огні» і «відкорегованого» Ю. Солнцевою «Щоденника»), двома долями (одна в Україні, друга в Москві, в «обіймах великого диктатора»), двома поглядами і двома переконання, нарешті: «У «Щоденнику» спостерігаються ніби два автори, в кожного з яких своя правда, своє бачення України. Один із них – тверезий оглядач, який бачить дійсність такою, як вона є, без прикрас». Другий, точніше творець, рішуче заперечують цю реальність» [7, с. 190].

О. Довженко різко вирізнявся на загальнім тлі інтелігентної еліти своєї доби. Він не вкладався в рамки свого часу, виходячи з нього силою своїх ідей, талантом, світоглядом, духовною незламністю у боротьбі за незалежну Україну. Він був неповторним у своїх художніх творах, насичених генетичною і Богом даною любов'ю до людини, до народу, життя, що тепер називають Довженківською красою.

О. Довженко починав свій шлях у мистецтві як художник. Згодом його творчість переходить у кіно. Такий вибір митця пояснюється тим, що уперте бажання бути максимально корисним своєму народові примусило його все більше і більше схилитися до кінематографа як до масового мистецтва. Це визначило не лише спрямованість творчості українського кінорежисера і письменника, а й стало місією усього його життя.

Творча спадщина О. Довженка – багатогранна. С. Коба зазначав, що це всесвітньо відомий режисер-новатор, творчість якого показала світовому кіно нові шляхи естетичного осмислення реальності. Він був сценаристом, який створив новий літературний жанр: кіноповість. Це письменник, унікальний майстер який, вживає пристрасне й полум'яне слово, пройняте революційним пафосом і народною мудрістю. Він також був художником, що займало чільне місце в його біографії та творчій діяльності. О. Довженко був учителем, вихователем: в молодості – шкільний, а в дорослому віці – нового покоління кінодіячів. Також державний діяч і громадянин – неспокійний і зацікавлений» [8, с. 10]. Усі ці обдарування багатой натури митця органічно взаємодоповнювались і взаємозбагачувалися, сприяючи плідним пошукам духовного вираження його могутньої творчої індивідуальності.

Спадщина О. Довженка це немов суцільний літопис, який охоплює всі важливі епохи становлення нового життя від революції 1917 р. до розгорнутого будівництва нового суспільства. За свою творчу кар'єру О. Довженко поставив 14 художніх і документальних фільмів, створив 15 літературних сценаріїв і кінематографічних оповідань, дві п'єси, одну автобіографічну повість, понад 20 оповідань і новел, написав велику кількість публіцистичних статей і теоретичних праць, щодо питань кінематографії.

Перші фільми О. Довженка – сатиричні комедії «Вася-реформатор» (1926) та «Ягідка кохання» (1926). Коли О. Довженко починав працювати в кіно, він планував працювати виключно в комедійному жанрі. Написавши сценарій комедії «Вася-реформатор», О. Довженко знімає 500-метрову «пілотну» стрічку «Ягідка кохання». Він мріє оновити жанр, стверджуючи про те, що персонажі наших комедій чомусь позбавлені інтелекту, але має бути навпаки. Комедія не має нічого спільного з розумовою відсталістю [4, с. 101]. Про свій перший фільм автор говорив так: «Я ще не працюю. Я вчуся роботи» [4, с. 115].

Мрією О. Довженка було національне кіно, наближення його до народного мистецтва. У 1928 році «Звенигора», яка з'явилася на екранах України, стала справжньою сенсацією. У цьому фільмі вперше яскраво проявилось чисте довженківське сприйняття вічної краси природи та його казкове бачення смерті як оновлення життя. Фантастично-символічні та реалістичні плани дії тісно переплітаються навколо центрального героя — діда Невмирущого, шукача скарбів, що прожив понад дві тисячі років. Стрічка органічно поєднує далеке минуле та сучасність України.

Як казав сам О. Довженко, він зробив цю картину на одному подиху – за сто днів, «картина я не робив, а співав, як птах» [4, с. 98]. Він підібрав дуже точне образне слово, яке визначило загальну атмосферу фільму. Цей фільм схожий на пісню про кохання, присвячену народу Батьківщини, оспівуючи його безмежну мудрість, оптимізм, працелюбність, віру в краще майбутнє, високу моральність і поетичність. Все це робить цей фільм першим кінематографічним шедевром українського національного мистецтва.

Новим етапом творчості О. Довженка стають кіноповісті про Велику Вітчизняну війну. Значний і різноманітний творчий доробок О. Довженка за воєнні роки, статті, оповідання, хронікально-документальні стрічки, і, найважливіше, – кіноповісті «Повість полум'яних літ», «Україна в огні». «Цими кіноповідями, – зазначав С. Коба, – О. Довженко створив пам'ятник українському народові, який у кривавій борні переміг ворога, що хотів повернути людство до темряви і жорстокості середньовіччя» [8, с. 141]. З невимірним болем писав він про знівечену красу рідного краю, про жах війни.

Кіноповість О. Довженка як художньо-публіцистичне кіно – жанр доволі специфічний. Виникаючи на межі ігрового кінематографа і документалістики, воно успадковує потенціал обох жанрів, але наражається також і на подвійну небезпеку. З одного боку, це можливість для документаліста не бути нудним і подати історію не у формі лекції, а показати її, так би мовити, «в дії» [7, с. 163].

Започаткувавши новий напрям у кіномистецтві, О. Довженко увів нові прийоми вираження думки на екрані: кінометафори, олюднення природи,

поєднання реалізму з романтикою. Причиною цього була передусім надзвичайна афористичність мислення митця, поетичність його сприйняття світу. Виняток він зробить тільки для документальних кінотворів, народжених у часи війни.

Своєрідним підсумком своєї плідної праці, спогадом про дитинство визначається кіноповість майстра «Зачарована Десна». Сам О. Довженко називав її автобіографічною. «Світ відкривається перед ясними очима перших років пізнання, кожне враження буття зливається в невмирущу, людську, дорогоцінну гармонію. Коли уява висихає і сліпне, коли вона звертається до найдорожчого джерел дитинства і юності, людині стає сумно не бачити в цьому чогось цінного і незвичайного, що в неї нічого не виходить, що радість і смуток пробудження людини. Яку б посаду людина не обіймала, вона безбарвна, безбарвна його робота, не зігріта теплими променями часу [6, с. 18]. Кіноповість є своєрідним гімном рідному народові, його працелюбності, мудрості, силі, невичерпній життєвій енергії. Це особливий гармонійний ліричний відступ у творчості митця. Одна з величей кіноповісті як жанру О. Довженка полягає в тому, що в його творах з новою силою ожили образи обоженюваних ним людей світу і, насамперед, людей української землі, аристократизму козацького духу, як явища надзвичайної сили і історії. Для неї характерні витончена самоіронія, почуття гумору в авторському самоспостереженні та відчуття творчої свободи [12, с. 34].

Кінотвори О. Довженка приваблюють дослідників останніх десятиліть активним суспільним статусом, що відбивається в неповторному образі його незвичайного художнього світу. Як сценарист О. Довженко увійшов у світ мистецтва з метою побудови нового світу, не тільки за законами життя, але й намагаючись побудувати новий світ за законами краси. Художній характер цього митця настільки неповторний, багатий ідейно-естетичним змістом, що хвилює нас і сьогодні, дає відповіді на багато питань сучасності. О. Довженко – великий майстер живописання словом.

І. Білодід, досліджуючи мову кіноповістей митця відзначив: «В його кіноповідях ми не знайдемо ознак традиційно класичної прози. Мова творів О. Довженка – це помітне явище сучасної української літературної мови, свідчення її розквіту і збагачення в умовах реальної української дійсності. Можна сказати, що його мова не одноденна, не словникова холоднеча, як сказав би П. Тичина, а вся пристрасть і бажання, – вона охоплює, містить у собі цілі століття народного життя» [1, с. 15].

Своєю творчістю Довженко сприяв тому, щоб мільйони читачів усвідомили безмежне багатство духовної сили народу. Вся побудова художнього матеріалу у творчості О. Довженка була спрямована на глибоке розкриття характерів його персонажів. Художник підпорядковував проблемі характеру композицію, сюжет і стильові особливості своїх творів. Важливу роль у перетворенні об'єктивного світу у світ художній відіграли проблеми міри, вибору – важливі внутрішні закони мистецтва, які письменник завжди тонко відчував і втілював у конкретних образах своєї творчості. Правильно й успішно розв'язати проблему вибору здатен лише письменник з чітко визначеною світоглядною позицією у життя, який володіє неповторним талантом й схвильовано відгукнутись на суттєві вияви життя, адже талант митця сам по собі – це здатність гостріше і глибше за інших

сприймати життєві процеси, здатність чути і бачити те, чого інші не можуть виявити [14, с. 16].

О. Довженко умів своєрідно сприймати і відтворювати побачене. Відображене ним цілком відповідало об'єктивній природі цих речей. Висока патетика загального тону його кіноповістей, масштабність зображеного є результатом нелегких творчих пошуків митця: саме вони сприяли втіленню оригінального задуму у строгу й неповторну єдність змісту і форми. В художньому дослідженні моральних і політичних законів нашого життя О. Довженко виявив таку могутню об'єктивність, на яку має право лише універсальний митець.

Дослідники творчості О. Довженка зважають на характер майстерності, психологію творчості, світоглядні особливості його авторського «я», що мають вирішальне значення для створення яскравих і самобутніх образів доби. Характер, тип у Довженковій кіноповісті виявляються в дії, в яскраво змальованих епізодах сюжету, діалогах, монологів, уявних картинах, в авторській характеристиці [9, с. 41]. У створенні образів важливу роль відіграла проблема вибору: нічого зайвого, випадкового, риси характеру подані сконденсовано, в істотному вияві соціального й етичного. Саме тому митець постійно вводив у сюжет твору епізоди, що зображали непересічні життєві ситуації. Типові характери письменника потребували відтворення місця і часу дії.

Довженківське індивідуальне бачення кіноповісті як специфічного жанру, яке б виділило її з-поміж кіносценаріїв і традиційної прози і сприйняття життя, вимагали розв'язання проблем форми, поетики, які відповідали б його художньому мисленню. «Питанням художньої форми, питанням поетики фільму треба приділяти якнайбільше уваги», – вважав письменник [11, с. 205].

Зрозуміло, що в поетиці кіноповістей О. Довженка важливу роль відіграє слово, напружене енергією думки, з неповторною гамою образної об'ємності. Особливо масштабна за змістом у зоровому, психологічному й емоційному планах смілива довженківська метафора. Копітка праця письменника над організацією словесного матеріалу, над образністю слова зафіксовано в багатьох варіантах його творів, виражала правду життя. О. Довженко говорив мовою сучасника, максимально уточнюючи істотне, найсуттєвіше. Звідси така велика насиченість фрази тексту, потреба використовувати діалоги, що драматизують сюжет, відкривають характер у конфліктних ситуаціях, активна авторська присутність у змісті твору. Образ автора у кіноповістях митця пов'язаний зі специфікою розповіді, стилістичними засобами, інтонаціями. Голос автора, його відчутна присутність у композиції твору, у художній оповіді, у сприйнятті і зображенні персонажів, у емоційно піднесеній мові створюють загальний настрій твору, здійснюють художній вплив на читача. Відомо, що в будь-якому художньому творі найважливішим, найціннішим і найпривабливішим для читача є зв'язок самого автора з життям і всім, що його стосується в контексті «сюжету».

Торкаючись проблеми автора, О. Довженко висловив упевненість, що «вид творчості, де художник не приховує свою особу як трибуна – потрібен» [10, с. 10].

На всьому, що залишив нам О. Довженко (кіносценарії, кіноповісті, оповідання, публіцистика, щоденникові записи, листи, виступи перед

студентами, кінематографістами), відчувається відбиток його пристрасної натури, художника великої духовної сили. О. Довженко, за словами Л. Новиченка, «автор, який постійно втручається в події, пояснює, підказує, гнівається, захоплюється, сповідається, створюючи один з найбільш яскравих, найбільш насичених образів оповідача у літературі і мистецтві» [2, с. 35].

Ніщо так не збагачує митця, як власний життєвий досвід, який постійно мотивує творчу уяву письменника, робить героїв правдивими і реальними. Саме тому таку важливу роль у творчому процесі О. Довженка відігравав автобіографічний матеріал. Можливо тому письменник відчував потребу увійти у твір оповідачем, дійовою особою. Як характерні особливості авторської розповіді в кіноповісті визначаємо наступні: внутрішній монолог, елементи діалогу, спогади, тези й антитези, сумніви, аргументи і факти, побачене і його усвідомлення.

Узагальнюючий, лаконічний характер мають і мовні засоби багатьох довженківських пейзажів. Відчувається, що художнє слово сполучається тут із «баченням кінооб'єктива». Художнє слово позначає переважно окремі яскраві деталі без міцного в'язання і компонування їх у цілісну картину. У пейзажах О. Довженка завжди присутній звук: пісня або музика. Це пейзажі активні, діючі або у ніч «вписуються» люди зі своїми діями, репліками, цілими розмовами, або вони становлять фон певних настроїв, дій, вчинків різних персонажів.

Як і кращі майстри слова художньої літератури, О. Довженко володів лексикою і фразеологією словника сучасного і історичного, філософського, наукового, палкого публіцистичного і фольклорного, усно-розмовного, просторічного. На думку І. Білодіда, митець «володів засобами виразу епічними, патетичними – і гостро сатиричними, лагідно гумористичними, трагедійними, бурхливими, динамічними – і глибоко ліричними, задумливими. Він звертався до різних сфер матеріального та духовного життя народу, різних сфер діяльності, до фактів, його термінологія завжди була науково обґрунтованою, чіткою та зрілою. Його синоніміка багата, а його глибока сила полягає в тому, що в його явно синкретичній творчості художнє слово поєднується з виразно-асоціативними засобами кіно, скульптури та живопису» [1, с. 115].

О. Довженко дуже щедрий на епітети, бо, власне, кіноповісті – це виявлення авторського суб'єктивного ставлення до явищ і людей. Епітетам належить значна роль у творенні письменником предметних образів і живомовних картин. Прагнучи розкрити красу людини і у бою за Батьківщину, і у стражданнях та смерті за неї, і у труді, О. Довженко користувався цілою системою епітетів. Епітети наявні в описі Олесі, якій митець дає характеристику дівчини (кіноповість «Україна в огні»): «Вона була красива і чепурна... Була Олеся тонка, обдарована, артистична натура, роботяща і бездоганно вихована хорошим чесним родом, хлопці вважали її чудною і неприступною» [13, с. 98]. А ось якими епітетами-мазками накидає О. Довженко образ В. Кравчини «Він людина гармонійна. Очі в нього сірі, іскристі, цікаві, завжди сміються» [5, с. 155]. Ці епітети характеризують героя, як людину світлу, внутрішньо і зовнішньо красиву.

О. Довженко є водночас майстром художньої конкретизації. Вміючи знайти точну, промовисту деталь, що характеризує чи то зовнішність людини, чи то її

внутрішній світ, психологічний стан, складний комплекс її звичок, поглядів, життєвих критеріїв, митець нерідко змушує нас запам'ятовувати персонажів, навіть тих, які проходять епізодично у творах. Майстерність автора художньої деталізації є одним із свідчень того, що його творчий метод, у якому велику і плідотворну роль відігравав романтичний струмись, мав своїм ґрунтом реальне, розмаїте і невичерпне багате життя народу, спирався на кращі традиції світової та національної реалістичної літератури.

Висновки. Як бачимо, особливостям поетики кіноповістей О. Довженка властива метафоризація, яка набуває психологічного змісту, виконує важливу експресивну функцію, є одним з найважливіших способів виявлення свого особистого ставлення до зображувального. Константою мовного стилю митця є гіпербола, яка набуває широкого розмаху, великої емоційної напруги, надзвичайної масштабності і узагальненості. Характерним для письменника є те, що він надає великого значення художній деталі, яка допомагає краще розкрити ідейно-тематичний зміст творів. Своєрідність мовного стилю О. Довженка виражається у характері взаємодії різних стилів, їх елементів, у використанні для характеристики образів лексики на позначення філософських, розумових понять, у особливостях ритмомелодики його прози, найважливіших засобів виявлення свого особистого ставлення до зображуваного. Вагомим значенням автор надає порівнянням: специфічно романтичного плану, побутового, гумористичного змісту. Завдяки цим практичним прийомам поетизації тексту О. Довженко є автором високохудожніх витворів двожанрового мистецтва – літератури і кінематографу.

Література

1. Білодід І. Мова творів О. Довженка. Київ: АН УРСР, 1965. 160 с.
2. Довженко і світ. Творчість О. П. Довженка в контексті світової культури: Статті. Есе. Рецензії. Спогади. Доповіді. Відгуки. Листи. Телеграми / Упорядник С. П. Плачинда. Київ: Радянський письменник, 1984. 221 с.
3. Довженко О. Афоризми. Крилаті вирази. Творчі роздуми. Скалки думок високих. Київ: Молодь, 1968. 88 с.
4. Довженко О. Збірник спогадів і статей про митця. Київ: Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1959. 249 с.
5. Довженко О. Кіноповісті. Оповідання. Київ: Наукова думка, 1986. 709 с.
6. Довженко О. Літопис життя. Фільми. Малюнки. Задуми. Київ, 1994. 132 с.
7. Кінорежисер світової слави / Упорядник Л. Брюховецька. Редакція журналу «Кіно-Театр». Вид-во «Логос». 2013. 216 с.
8. Коба Л. Олександр Довженко. Київ: Дніпро, 1979. 190 с.
9. Крижанівський Б. Поет кіномистецтва Олександр Довженко. *Великі митці кіно*. Київ: Радянська школа, 1970. С. 39-63.
10. Плачинда С. Довженко, якого ми не знали. *Дивослово*. 1994. №8. С. 8-10.
11. Плачинда С. Олександр Довженко. Життя і творчість. Київ: Радянський письменник, 1964. 319 с.
12. Сиводід О. Сторінки життя О. Довженка. Кіномистецька спадщина. Режисерська майстерність митця. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2015. № 32-37. Листопад. С. 38-42.

13. Суховій Л., Шарова Т., Шаров С. Особливості кіноповісті О. Довженка «Україна в огні»: бачити, чути, відчувати. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2019. Том 1. № 40. С. 97-100.

14. Ткаченко А. Індивідуальний стиль: феноменологія / типологія; динаміка / статика (На матеріалі творчості українських поетів 60-90-х років ХХ ст.) : Автореф. дис... д-ра філол. наук: 10.01.06; 10.01.01. Київ, 1998. 36 с.

OLEKSANDR DOVZHENKO AS THE FOUNDER OF THE POETIC CINEMA NARRATIVE: AESTHETICS, INNOVATION, AND CULTURAL CONTEXT

Petrenko Nataliia

Ph.D. in History, senior lecturer of Department of History, Law and Teaching Methods of the *Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University*
Hlukhiv, Ukraine

e-mail: petrenko@gnpu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3781-6372>

Babenko Dmytro

graduate student of the Department of History, Law and Teaching Methods of the *Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University*
Hlukhiv, Ukraine

e-mail: dimababenkonr@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-8453-2819>

Abstract. *The article reveals the multifaceted creative path of Oleksandr Dovzhenko as an outstanding artist who organically combined the achievements of world civilization and his native people in his works. **Purpose:** to explore the creative work of Oleksandr Dovzhenko as the founder of the genre of poetic film narrative, to reveal the aesthetic features of his creative style, to analyze the innovative approaches to cinema that he introduced, and to determine his role in shaping the cultural context of Ukraine and world cinema. **Methods:** analysis, synthesis, chronological, historical-biographical methods were used to solve the purpose of the article. **Scientific novelty.** The publication comprehensively analyzes the work of O. Dovzhenko as a unique phenomenon of world culture, combining aesthetic depth, moral ideals and artistic innovations. The research opens new perspectives for understanding the film story as a genre that synthesizes literary and cinematographic traditions, affirming spiritual values and national identity. **Results.** The multifaceted talent of Oleksandr Dovzhenko, who organically combined the best assets of world culture and the Ukrainian people in his work, is revealed. Summarized his artistic credo, which was based on the desire to find truth through beauty, which became decisive in his aesthetic philosophy. Dovzhenko's innovative approaches to cinema are characterized the introduction of the film story genre and the use of film metaphors to express ideas. The impact of his creative legacy, which became a kind of chronicle of the era and a source of inspiration for many generations of artists, was noted. **Conclusions.** As a result of the conducted research, it was established that the peculiarities of the poetics of O. Dovzhenko's film stories are characterized by metaphorization with psychological content, which performs an expressive function and reflects the author's personal attitude. A characteristic feature of the style is large-scale and emotionally saturated hyperbole. Great importance is attached to*

artistic detail, which reveals the ideological and thematic content of the works. Thanks to these techniques, O. Dovzhenko created highly artistic works at the intersection of literature and cinema.

Keywords: *Oleksandr Dovzhenko, cinema novel, cinema, innovation, cinematography.*

References

1. Bilodid I. (1965). *Mova tvoriv O. Dovzhenka [The language of O. Dovzhenko's works]*. Kyiv: AN URSR. 160 s. [in Ukrainian].
2. Plachynda S. P. (Uporiadnyk). (1984). *Dovzhenko i svit. Tvorchist O. P. Dovzhenka v konteksti svitovoi kultury: Stati. Ese. Retsenzii. Spohady. Dopovidi. Vidhuky. Lysty. Telehramy [Dovzhenko and the World. O. P. Dovzhenko's Work in the Context of World Culture: Articles. Essays. Reviews. Memoirs. Reports. Reviews. Letters. Telegrams]*. Kyiv: Radianskyi pysmennyk. 221 s. [in Ukrainian].
3. Dovzhenko O. (1968). *Aforyzmy. Krylati vyrazy. Tvorchy rozdumy. Skalky dumok vysokykh [Aphorisms. Popular expressions. Creative reflections. Clippings of thoughts of prominent people]*. Kyiv: Molod. 88 s. [in Ukrainian].
4. *Dovzhenko O. Zbirnyk spohadiv i statei pro myttsia [Dovzhenko O. Collection of memoirs and articles about the artist]* (1969). Kyiv: Derzhavne vydavnytstvo obrazotvorchoho mystetstva i muzychnoi literatury URSR. 249 s. [in Ukrainian].
5. Dovzhenko O. (1986). *Kinopovisti. Opovidannia [Poetic film. Novels]*. Kyiv: Naukova dumka. 709 s. [in Ukrainian].
6. *Dovzhenko O. Litopys zhyttia. Filmy. Maliunky. Zadumy [Dovzhenko O. Chronicle of life. Films. Drawings. Thoughts]* (1994). Kyiv. 132 s. [in Ukrainian].
7. Briukhovetska L. (Uporiadnyk). (2013). *Kinorezhyser svitovoi slavy [Film director of world fame]*. Redaktsiia zhurnalu «Kino-Teatr». Vyd-vo «Lohos». 2013. 216 s. [in Ukrainian].
8. Koba L. (1979). *Oleksandr Dovzhenko [Oleksandr Dovzhenko]*. Kyiv: Dnipro. 190 s. [in Ukrainian].
9. Kryzhanivskyi B. (1970). Poet kinomystetstva Oleksandr Dovzhenko [Poet of Cinema Oleksandr Dovzhenko]. U *Velyki myttsi kino* (s. 39-63). Kyiv: Radianska shkola. [in Ukrainian].
10. Plachynda S. (1994). *Dovzhenko, yakoho my ne znaly [Dovzhenko, whom we didn't know]*. *Dyvoslovo*. №8. S. 8-10. [in Ukrainian].
11. Plachynda S. (1964). *Oleksandr Dovzhenko. Zhyttia i tvorchist [Oleksandr Dovzhenko. Life and work]*. Kyiv: Radianskyi pysmennyk. 319 s. [in Ukrainian].
12. Syvodid O. (2015). *Storinky zhyttia O. Dovzhenka. Kinomystetska spadshchyna. Rezhyserska maisternist myttsia [Pages of the life of O. Dovzhenko. Cinematic heritage. The directorial skills of the artist]*. *Vyvchajemo ukrainsku movu ta literaturu*. № 32-37. S. 38-42. [in Ukrainian].
13. Sukhovii L., Sharova T., Sharov S. (2019). *Osoblyvosti kinopovisti O. Dovzhenka «Ukraina v ohni»: bachyty, chuty, vidchuvaty [Features of O. Dovzhenko's film story «Ukraine on Fire»: seeing, hearing, feeling]*. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. Seriia: Filolohiia.. Tom 1. № 40. S. 97-100. [in Ukrainian].
14. Tkachenko A. (1998). *Indyvidualnyi styl: fenomenolohiia / typolohiia; dynamika / statyka (Na materialy tvorchosti ukrainskykh poetiv 60-90-kh rokiv XX st.) [Individual style: phenomenology / typology; dynamics / statics (Based on the work of Ukrainian poets of the 60s-90s of the 20th century)]* [Avtoref. dys... d-ra filol. nauk]. Kyiv, 1998. 36 c. [in Ukrainian].